

BURHONIDDIN AN-NASAFIYNING PEDAGOGIK TA'LIMDA DIDAKTIK G'OYALARINI METODIK TIZIMLASHTIRISH.

G'uzorov O'tkir Umbarovich

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: O'rta asrlarning atoqli islom olimi, ma'rifatparvari Burhoniddin an-Nasafiy "Ulug'langan axloq" asarida chuqur didaktik g'oyalarni bayon etgan. Ushbu maqolada an-Nasafiyning pedagogik tushunchalarini zamonaviy ta'lim sharoitlarida metodik tizimlashtirish yoritilgan. Uning ta'limotlari va ularning pedagogik amaliyotda qo'llanilishini tahlil qilib, ushbu maqola uning g'oyalarini zamonaviy ta'lim tizimlariga integratsiyalashuvining dolzarbligi va potentsial ta'sirini ko'rsatishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Burhoniddin an-Nasafiy, pedagogik ta'lim, didaktik g'oyalar, metodik tizimlashtirish, Ulug' axloq, islom tarbiyasi

Kirish: Burhoniddin an-Nasafiyning "Ulug'langan axloq" asarida ta'lim-tarbiyaga yaxlit yondashuv qamrab olingan bo'lib, bilimlarni o'zlashtirishning axloqiy-axloqiy qadriyatlar bilan uzviy bog'lanishiga urg'u berilgan. Zamonaviy pedagogik ta'lim sharoitida an-Nasafiyning didaktik g'oyalarini metodik tizimlashtirish o'quv amaliyoti samaradorligini oshirish va o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga ko'maklashishga intilayotgan pedagoglar uchun qimmatli fikrlarni berishi mumkin.

1. Burhoniddin an-Nasafiy didaktik g'oyalarining tarixiy mazmuni:

Taniqli islom olimi va faylasuf Burhoniddin an-Nasafiy o'z ta'limotida aqliy o'sish bilan birga axloqiy tarbiya muhimligini ta'kidlagan. Uning "Ulug'langan axloq" asari uning pedagogik tamoyillari va ularning ta'lim amaliyotiga ta'sirini tushunish uchun asosiy matn bo'lib xizmat qiladi.

2. Al-Nasafiyning didaktik g'oyalari tahlili:

a. Bilim va axloq integratsiyasi: Al-Nasafiy aqliy izlanishlarning axloqiy va axloqiy qadriyatlar bilan uyg'un uyg'unligini targ'ib qilgan. O'qituvchilar ushbu kontseptsiyaga asoslanib, nafaqat akademik bilimlarni, balki o'quvchilarda xarakter va axloqiy fikrlashni rivojlantirishga ham urg'u beradigan o'quv dasturlarini ishlab chiqishlari mumkin.

b. Pedagogik strategiyalar: Al-Nasafiyning interfaol va aks ettiruvchi ta'lim tajribasiga urg'u berishi tanqidiy fikrlash, o'z-o'zini mulohaza yuritish va axloqiy qarorlar qabul qilishga yordam beruvchi pedagogik strategiyalar haqida ma'lumot berishi mumkin. O'qituvchilar o'quvchilarni axloqiy tadqiqotga jalb qilish uchun amaliy tadqiqotlar, muhokamalar va axloqiy dilemmalar kabi usullardan foydalanishlari mumkin.

c. Jamiyat ishtiroki: Al-Nasafiy ta'limda jamiyat qadriyatlari va ijtimoiy mas'uliyat muhimligini ta'kidladi. O'qituvchilar o'z ichiga jamoat xizmati loyihalari va hamkorlikdagi faoliyatni o'z ichiga olishi mumkin, bu esa o'quvchilarni axloqiy tamoyillarni real dunyo kontekstlarida qo'llashga undaydi, fuqarolik burchi va hamdardlik hissini rivojlantiradi.

3. Pedagogik ta'limda Al-Nasafiy didaktik g'oyalarini metodik tizimlashtirish:

a. O'quv dasturlarini ishlab chiqish: O'qituvchilar Al-Nasafiyning didaktik g'oyalarini o'quv dasturlarini ishlab chiqish jarayonlariga tizimli ravishda kiritishlari mumkin, axloqiy va axloqiy ta'limning turli fan sohalarida va o'rganish tajribalarida to'qilganligini ta'minlaydilar.

b. O'qituvchilar malakasini oshirish: malaka oshirish dasturlari o'qituvchilarni Al-Nasafiyning pedagogik kontseptsiyalari bilan tanishtirish va ularga axloqiy tarbiyani o'z ta'lim amaliyotlarida samarali tadbiq etish ko'nikmalarini berish uchun ishlab chiqilishi mumkin.

c. Baholash va baholash: Baholash strategiyalari o'quvchilarning axloqiy rivojlanishi va axloqiy fikrlash ko'nikmalarini o'lchash uchun moslashtirilishi mumkin, bu esa o'qituvchilarga Al-Nasafiy g'oyalarini pedagogik ta'limga integratsiyalashuvining ta'sirini aniqlash imkonini beradi.

Burhoniddin an-Nasafiy “Ulug‘langan axloq” asarida axloqiy xulq-atvorni tarbiyalash va fe‘l-atvorni kamol toptirishda muhim ahamiyatga ega bo‘lgan axloqiy tamoyillar to‘plamini yoritib beradi. Uning ishida ta’kidlangan ba’zi o‘ziga xos axloqiy tamoyillar:

1. Yaxshilik: Al-Nasafiy halollikning asosiy axloqiy tamoyil sifatida muhimligini ta’kidlaydi. Harakat va so‘zlarda halollik, rostgo‘ylik, izchillik muhimligini ta’kidlaydi.

2. Adolat: Adolat an-Nasafiyning axloqiy tuzumida takrorlanadigan mavzudur. U har qanday muomalada adolat, adolat va xolislikni targ‘ib qiladi, boshqalarga adolat va hurmat bilan munosabatda bo‘lish muhimligini ta’kidlaydi.

3. Mehr-shafqat: Nasafiyning fikricha, birodarlarga rahm-shafqat va hamdardlik asosiy axloqiy fazilatlardir. U odamlarni mehribonlik, tushunish va boshqalarning farovonligi uchun g‘amxo‘rlik ko‘rsatishga undaydi.

4. Kamtarlik: Al-Nasafiy kamtarlikni totuvlik va o‘zaro hurmatni tarbiyalovchi fazilat sifatida qadrlaydi. U kamtarlik, fidoyilik va o‘z cheklovlarini e’tirof etish g‘oyasini axloqiy xulq-atvorning asosiy tarkibiy qismlari sifatida targ‘ib qiladi.

5. Hurmat: O‘zini va boshqalarni hurmat qilish an-Nasafiy ta’limotida asosiy axloqiy tamoyil hisoblanadi. U e’tiqodlari va kelib chiqishi farqidan qat’i nazar, odamlarga hurmat, hurmat va e’tibor bilan munosabatda bo‘lish muhimligini ta’kidlaydi.

6. Mas’uliyat: O‘z qilmishi va uning oqibatlari uchun javobgarlikni o‘z zimmasiga olish an-Nasafiy tomonidan ilgari surilgan yana bir asosiy axloqiy tamoyildir. U javobgarlik, o‘z-o‘zini tarbiyalash, o‘z tanlovining o‘ziga va boshqalarga ta’sirini tushunish zarurligini ta’kidlaydi.

7. Saxovat: Saxiylik va saxovatpeshalik an-Nasafiy jamoaviylik, hamjihatlik va umumiy farovonlik tuyg‘usini tarbiyalash uchun zarur bo‘lgan fazilatlardir. U muhtojlarga berish, baham ko‘rish va qo‘llab-quvvatlash muhimligini ta’kidlaydi.

8. Kechirimlilik: Al-Nasafiy kechirimlilikning nizolarni hal qilish, yarashuvga yordam berish va ichki tinchlikni mustahkamlash vositasi sifatida muhimligini

ta'kidlaydi. U odamlarni xafagarchilikdan voz kechishga, tushunishni mashq qilishga va boshqalar bilan yarashishga undaydi.

Burhoniddin an-Nasafiyning “Ulug‘langan axloq” asarida yoritib bergan bu axloqiy me’yorlar ezgu va axloqiy jihatdan to‘g‘ri hayot kechirishga intilayotgan shaxslar uchun yo‘l ko‘rsatuvchi tamoyil bo‘lib xizmat qiladi, axloqiy xulq-atvorning shaxsiy o‘shish va jamiyat totuvligi bilan uzviy bog‘liqligini ta’kidlaydi.

Xulosa:

Burhoniddin an-Nasafiyning didaktik g‘oyalarini metodik tizimlashtirish pedagogik amaliyotni boyitish, o‘quvchilarning axloqiy-axloqiy kamolotini tarbiyalash uchun qimmatli asos yaratadi. Uning ta’limotlarini zamonaviy ta’lim tizimiga kiritish orqali o‘qituvchilar nafaqat intellektual o‘shishni, balki o‘quvchilarning xarakterlarini shakllantirish va axloqiy etuklikka yordam beradigan o‘quv muhitini yaratishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrda “Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim jarayonini tashkil etish bilan bog‘liq tizimni takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 824-sonli Qarori / Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 31.12.2020-y., 09/20/824/1689-son.

2.Shoyardonov T.T. va boshq. Elektron pedagogika va pedagogning shaxsiy, kasbiy axborot maydonini loyihalash. O‘quv-uslubiy majmua. –T.: 2016. 165-bet.

3.Qurbanov A.A. “Talabalarda intellektual kompetentsiyalarning rivojlantirishning tarkibiy qismlari” maqola 2022 y. 2-bet.

4.Yusupova D.S. “Malakali pedagogik faoliyat orqali qobiliyatli bolalarni aniqlash” International scientific journal, ISSN: 2181-3337 2022 #3

5.Nodirovna, Khushnazarova Mamura. “Theoretical and methodological basis of training of management personnel in the process of higher pedagogical education.” International journal of social science & interdisciplinary research ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.04 (2022): 171-177.4

6.Zimmerman.B.J. (2000). Attaining self regulation: a social cognitive perspective. In M. Boekaerts & P. R. Pintrich (Eds.). Handbook of self regulation (pp. 13–39). New York: Academic Press.